

UOT 378.1**ALİ TƏHSİL SİSTEMİNİN BEYNƏLXALQ RƏQABƏTLİLİYİNİN
ARTIRILMASI**

*Safərova Təranə Allahverdi qızı
Mingəçevir Dövlət Universiteti
tarana.safarova.61@mail.ru*

Müasir dövrün çağırışları Azərbaycanda prioritet istiqamət kimi bilik iqtisadiyyatının formalaşdırılmasını və insan kapitalının inkişafını tələb edir. Bu zərurət isə ölkəmizdə ali təhsil sisteminin beynəlxalq rəqabətliliyinin artırılması məsələsini müstəsna dərəcədə əhəmiyyətli edir. İnkişaf etmiş ölkələr davamlı və uğurlu iqtisadi tərəqqiyə məhz ali təhsil sisteminin beynəlxalq standartlar səviyyəsinə yüksəldilməsi sayəsində nail olmuşdur. Bu mənada Prezident İlham Əliyevin sərəncamı ilə “2019-2023-cü illər üçün Azərbaycan Respublikasında ali təhsil sisteminin beynəlxalq rəqabətliliyinin artırılması üzrə Dövlət Proqramı”nın təsdiq edilməsi Azərbaycan təhsil sisteminə innovasiyalar gətirəcək mühüm bir addım kimi qiymətləndirilməlidir. Dünya ali təhsil sistemində baş verən dəyişikliklərə cavab olaraq Azərbaycanda intellektual potensialın gücləndirilməsinə xidmət edən bu sənəd “2007-2015-ci illərdə Azərbaycan gənclərinin xarici ölkələrdə təhsili üzrə Dövlət Proqramı” ilə xaricdə təhsil alaraq ölkəmizə qayıdan gənclərimizə, universitetlərə qoyulan investisiya artıq yeni bir mərhələ ilə birbaşa ali təhsil müəssisələrinə gətiriləcək innovativ bir investisiyaya çevrilməkdədir.

Xaricdə təhsil üzrə Dövlət Proqramı çərçivəsində Azərbaycan gənclərinin dünyanın müxtəlif ölkələrinin qabaqcıl ali təhsil müəssisələrində təhsil almaq imkanı əldə etməsi ilə Azərbaycanda kadr siyasətində güclü və potensiallı dəyişikliklər müşahidə olundu. Bu proqram hazırda qəbul olunan “2019-2023-cü illər üçün Azərbaycan Respublikasında ali təhsil sisteminin beynəlxalq rəqabətliliyinin artırılması” Dövlət Proqramı ilə həyata keçiriləcək tədbirlər üçün sağlam zəmin yaratmışdır.

Belə ki, Avropa və dünyanın qabaqcıl ali təhsil müəssisələri öz potensiallarını daimi olaraq gücləndirmək məqsədi ilə müntəzəm şəkildə daxili və xarici proqramlarla təhsil bazalarına iqtisadi, siyasi və elmi töhfələr gətirmək məqsədini daşıyırlar.

Əvvəlki Proqramın nəticəsi olaraq Azərbaycanın bir sıra ali təhsil müəssisələrinin aparıcı beynəlxalq universitetlərlə ikili diplom proqramlarının sayını artırmaq hədəfi son illərdə daha müsbət bir hal kimi

qarşılanmaqdadır. Çünki Azərbaycan gəncləri qabaqcıl universitetdə təhsil alan digər gənclər ilə eyni səviyyəli mütəxəssislər kimi potensiallaşacaqlar. Proqramlar içərisində qabaqcıl universitetlərdə təhsil alacaq gənclər akademik kadr potensialının, tədris proqramlarının və təhsilin keyfiyyətinin inkişaf etdirilməsinə töhfə verəcəklər. Təhsilin inkişafı sadəcə rəqabətlə deyil, eyni zamanda tədris keyfiyyətinin beynəlxalq səviyyəli universitetlərdə təcrübə edilməsi ilə müşahidə olunacaq. Bu proqramların əsasında xaricdə təhsil alan Azərbaycan gənclərinin ölkəyə qayıtdıqdan sonra həm fərdi, həm də elmi inkişafının təhsildəki keyfiyyət göstəricilərinin artmasına imkan yaratdığına bir daha əmin olduq. Gənclər öz təcrübələrini bölüşdükdə ilkin olaraq, xarici universitetlərin akademik heyətinin keyfiyyətli tədris metodlarından və universitetlərdən məzun olan gənclərin potensiallı işlərlə təmin olunması sahəsində təcrübə qazandıqlarını bildirirlər.

Dünyada təhsil sisteminin qloballaşması prosesində tez-tez qarşılaşılan əsas məsələ kadr hazırlığı üçün innovativ proseslərin düzgün və vaxtında aparılmasıdır. Bu proq ram xarici mütəxəssislərin cəlb olunması, təhsil sistemimizin təkmilləşdirilməsi və yeni akademik mühitin yaradılması baxımından ölkəmizin təhsil sistemindəki problemlərin həllində geniş bir vizyon qapısı açacaqdır.

Dünyanın qabaqcıl universitetlərində beynəlxalq səviyyədə tətbiq olunan tədris proqramlarının əsas bazası universitetlərdəki akademik heyətin öz sahələrində tam ixtisaslaşmış və beynəlxalq təcrübələr ilə özlərini təkmilləşdirmiş müəllim-professorlar olmasıdır.

Gənclərin universitetlərdə təhsil aldıkları müddətdə həm elmi, həm şəxsi keyfiyyətlərinin öz xarakterlərinin formalaşmasında müəllimlərinin mühüm rolu olduğunu bilirik. Buna əsasən də, universitetlərin əsas strukturu akademik heyətin güclü, potensiallı və ixtisaslaşmış elm adamlarına sahib olmasından ibarətdir.

Ölkəmizin ali təhsil müəssisələrinin akademik potensialının gücləndirilməsi məqsədi ilə milli kadrların hazırlanması üçün xaricdə doktorantura səviyyəsində təhsilin maliyyələşdirilməsi üzrə verilən bu qərar gənclərin gələcəyinə dair yüksək ümidlər vəd edir. Doktorantura səviyyəsi üzrə universitetlərdə akademik heyətin ixtisasca təkmilləşdirilməsi, təhsil nailiyyətlərinin müxtəlif sahələr üzrə yerli ali təhsil və elm müəssisələri üçün peşəkar mütəxəssislərin yetişdirilməsini həyata keçirəcəkdir.

Gənc doktorantların öz sahələrində mütəxəssisləşmələri üçün görülməli müxtəlif istiqamətli işləri var. Tədqiqat apararaq,

maraqlandıqları və ixtisaslaşacaqları istiqamətlər üzrə təhsil proqramının üstünlüklərindən faydalanmalıdırlar. Təhsil almaq istədikləri ali təhsil müəssisəsinin qəbul meyarlarına cavab vermək və qəbul olduqdan sonra xaricdə təhsil alacaqları ixtisas üzrə müəllim-professor heyətini ölkəmizə dəvət etmələri innovativ yeniliklər gətirəcəkdir.

21-ci əsrdə texnologiya, beynəlxalq kommunikasiya, mikrobiologiya, biokimya, nanotexnologiya sahələrində baş verən yeniliklər günü-gündən dünya miqyasında baş verən mühüm dəyişikliklərə öz töhfəsini verməkdədir. Gənc doktorantların bu sahələr üzrə Azərbaycanda ali təhsil müəssisələrində kadr hazırlıqlarının aparılması, tədris metodlarına yeniliklər gətirilməsi, təcrübələr qazanılmasına bu Dövlət Proqramının peşəkar kadr siyasətinə istiqamətlər verilməsinə kömək edəcəkdir. Ən əsası da dövlət siyasətində aparılan yeniliklər bu dövlət proqramında gənc doktorantlar üçün nəzərdə tutulan xaricdə təhsilin maliyyələşdirilməsi baxımından təhsil siyasətində keyfiyyətin beynəlxalq standartlar çərçivəsində formalaşmasını müəyyənləşdirəcəkdir. Doktorantların elm sahəsində ixtiraları, beynəlxalq indeksli jurnallarda məqalələrinin dərc olunması, beynəlxalq konfranslarda azərbaycanlı gənclərin iştirakı, qabaqcıl universitetlərdə mühazirə oxuması Dövlət Proqramının uğurlu nəticəsi olacaqdır.

Başlıca olaraq azərbaycanlı doktorantların nüfuzlu ali təhsil müəssisələrində təhsil alması ilə birgə tədqiqatların aparılması, birgə kitab və məqalələrin çap olunması,

Azərbaycanın dünyada daha da tanınması üçün müsbət rol oynayacaqdır.

Doktorantura sahəsi üzrə Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin dəstəyi və Fransanın Montpellier Universitetinin koordinatorluğu ilə idarə olunan "Azərbaycanda doktorantura təhsilinin təkmilləşdirilməsi və vahid Avropa ali təhsil məkanının tələblərinə uyğun strukturlaşdırılması" (NİZAMİ) layihəsi ilə müzkirələr aparılaraq yeniliklər gətirilməsi planlaşdırılmış və həyata keçirilmişdir.. Layihə çərçivəsində doktorantura təhsilinin hazırkı vəziyyəti, strukturlaşması, yüksək standartlar, layihənin həyata keçirilməsi üçün professional bacarıqların inkişafı, beynəlmilləşmə, keyfiyyət planı Avropa standartlarına uyğunlaşdırılmağa çalışılır. Layihənin əsas məqsədi Azərbaycanda doktorantura təhsilinin mövcud vəziyyəti və Avropanın doktorantura təhsili ilə müqayisəli təhlilinin müəyyənləşdirilməsi ilə islahatlar aparmaqdır. Bu layihədə UNEC-in koordinatoru olaraq layihənin Azərbaycanın doktorantura təhsilinə Avropa standartlarında verəcəyi

töhfələri addım-addım müşahidə edilir.

Bütün dünyada aktual mövzu olan təhsilin keyfiyyətinin dövlət səviyyəsində innovativ proqramlarla dəstəklənməsi nəzarətin, nəticələrin və uğurların müşahidə olunmasında mühüm əhəmiyyət daşıyacaqdır. Azərbaycanlı gənclərin beynəlxalq səviyyədə həm ikili diplom, həm də doktorantura sahəsində alacaqları təhsildə dövlət səviyyəsində dəstək görməsi müsbət bir hal kimi uğurların əldə edilməsində üstünlük təşkil edəcəkdir.

Azərbaycanda təhsil sahəsində beynəlxalq əlaqələr ölkəmizin milli maraqlarına və mənafeyinə müvafiq olaraq qurulub. Beynəlxalq əməkdaşlıq, əsasən, ölkələrarası müqavilələrə əsasən təhsillə bağlı birgə tədbirlərin həyata keçirilməsi, təhsil sahəsində beynəlxalq proqram və layihələrin reallaşdırılması prosesində beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlıq, təhsil müəssisələri arasında birbaşa əlaqələr, şagird, tələbə mübadiləsi, müəllimlərin ixtisasının artırılması, staj keçməsi, müxtəlif təhsil mübadilə proqramlarını həyata keçirən təşkilat və digər donör qurumların təqaüdləri hesabına xaricdə təhsil, dövlət xətti ilə, yəni təhsil sahəsində əməkdaşlıq haqqında ikitərəfli razılaşmalar əsasında Azərbaycan vətəndaşları üçün ayrılan təqaüdlər hesabına həyata keçirilən xaricdə təhsil və sair istiqamətləri əhatə edir. Göründüyü kimi, beynəlxalq əlaqələr inkişaf və rəqabət üçün əlverişli imkanlar yaratmaqla yanaşı, son nəticədə təhsilin keyfiyyət səviyyəsinin yüksəldilməsi vasitəsilə ölkənin tərəqqisinə gətirib çıxarır. Bu mənada ölkəmizin müxtəlif inkişaf mərhələlərində təhsil sahəsində beynəlxalq əlaqələrə yanaşma da müxtəlif olub.

Lakin Azərbaycan Demokratik Cümhuriyyəti süquta uğrayıb, xalqımız xaricdə təhsil almağa göndərilən bu soydaşlarımızdan yetərinə bəhrələnmə bilməyiblər. Belə ki, bolşeviklər hakimiyyəti ələ aldıqdan sonrakı ilk illərdə xaricə göndərilən azərbaycanlı gənclərin təhsili barədə Xalq Komissarları Sovetinin sədri Nəriman Nərimanov tərəfindən “Xaricə oxumağa göndərilən azərbaycanlı tələbələrə yardımın davam etdirilməsi haqqında” xüsusi dekret imzalanıb, ilk vaxtlar onların ali təhsili başa vurmalarına şərait yaradılsa da, bu iş sonadək başa çatdırılmayıb. Bu səbəbdən də onların bəziləri getdikləri ölkələrdə başqa sahələrdə işləməyə başlamış, bəziləri isə öz təhsillərini yarımçıq qoyub vətənə qayıdıblar. Sonradan onların əksəriyyəti repressiya qurbanı olub: “Keçmiş Sovetlər Birliyi dövründə Azərbaycanın xarici ölkələrlə birbaşa təhsil əlaqələri yaratması imkanları məhdud idi. Bir qayda olaraq həmin dövrdə əlaqələr ittifaq respublikaları arasında yaradılırdı. Ümumi orta təhsil sahəsində belə əlaqələr daha çox qardaşlaşmış məktəblər, ümumittifaq səviyyəli bilik və

idman yarışları, müsabiqələr vasitəsilə təşkil edilirdi. Eyni zamanda şagirdlərin və müəllimlərin ittifaq respublikalarına səfərləri və təcrübə mübadiləsi formalarından da istifadə edilirdi. Belə əlaqələr daha çox ali və orta ixtisas təhsili sahəsini əhatə edirdi. Azərbaycanın ali təhsil müəssisələrinin beynəlxalq əlaqələrinin tarixi ötən əsrin əvvəllərinə təsadüf edir. Belə ki, həmin illərdə yaranmış ali təhsil müəssisələri xaricdə təhsil almış azərbaycanlı mütəxəssisləri dəvət etməklə müəllim heyətinin tərkibini keyfiyyətə yüksəltdilər. Eyni zamanda yarandıqları ilk vaxtlardan ali təhsil müəssisələrimiz həm qonşu respublikalar, həm də Asiya, Afrika və ərəb ölkələri üçün kadr hazırlığını həyata keçiriblər. 1921-ci ildə Azərbaycan Xalq Maarif Komissarlığı Sovet Rusiyasının Xalq Maarif Komissarlığına müraciət edərək ölkədə ali təhsilin təşkilinə kömək göstərilməsini xahiş edib. Müraciətə əsasən Azərbaycanın ali məktəblərinə və elmi-tədqiqat müəssisələrinə daimi işləmək üçün Rusiyadan görkəmli alimlər göndərilmişdi, onlar ali təhsil müəssisələrinə tədris-təşkilati işlərdə böyük yardım göstərirlər.

Ədəbiyyat:

1. Cabbarov R.H. Təhsil müəssisələrinin idarəetmə məsələləri, Bakı, 2001.
2. Cabbarov R.H. Təhsil müəssisələrinin idarə edilməsində metodik xidmətin təşkili və planlaşdırılması, Bakı, 2005.
3. Məmmədzadə R.H. İxtisasartırma təhsili: Yeni problemlər yeni münasibətlər. Bakı, 2004.
4. Mehrabov A.O. Azərbaycan təhsilinin müasir problemləri, Bakı, Mütərcim, 2007-448 s.

UDC 378.019.3:378.014.6

FEATURES OF QUALITY ASSESSMENT IN GERMANY

Shimpf Karin, Ph.D., Associate Professor

Magdeburg University Otto von Guericke

Pererva P.G., Doctor of Economic Sciences, Professor

pgpererva@gmail.com

National Technical University «KhPI»

Each country in the world uses its own system of grades in educational institutions. Germany is no exception in this regard. The state has its own system for calculating students' points. This information is necessary for students who want to enter German universities. It will also be useful for students who transfer to a local school from the country with